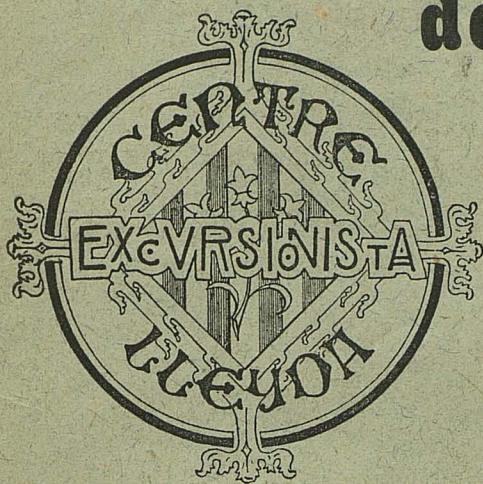

Bulletí del Centre Excursionista de Lleyda

INDEX

TEXT.—*E. Arderiu:* Excursió á Verdú (Acabament).—*Alfred Pereña:* Excursió á Poblet.—BIBLIOGRAFIA.—NOTES.

Num. 8. Any I.

Agost 1908

GRAVATS.—Lo Sant Crist de Verdú.—Creu processional de Verdú.—Grupo d' excursionistes á Poblet.

Consell de Redacció:

Enrich Arderiu y Valls, President; Rafel Gras de Esteva, Vispresident; Manel Herrera y Ges, Secretari. Vocals: Alfred Pereña Reixachs, Manel Giménez Catalán, Joseph M.ª Vicens, Manel Serra, Lluís Izquierdo, Magí Morera Galicia, Manel Gaya y Tomás, Romá Sol Mestre, J. Estadella v Arnó, Francesch Morera, Joseph Reig Palau.

Comissió Administrativa:

M. Roig y Morera, President; Frederich Godás y Lluís Postius, Vocals.

Advertencies:

Lo número ordinari constarà de 16 planes.

L' Administració del BUTLLETÍ s' encarrega de fer tirades apart del articles que inserte.

Lo BUTLLETÍ deixa integra als respectius autors la responsabilitat de les opinions sostingudes en llurs articles.

Suscripció PER UN ANY: CINCH pessetes.

Fóra d' Espanya: cinch franchs.

REDACCIÓ: Carrer Major, 82.—Lleyda (Lérida-España)

ADMINISTRACIÓ: Plaça de Sant Joan, 16, Botiga. - Id.

BUTLLETI
del
Centre Excursionista de Lleyda

Excursió á Verdú

(Acabament)

De lo que diu aquest document se desprén que la fira ó retorn de Sant Ilari no degué arrelar á Verdú: donchs á la circumstancia de cambiarla d' època als trenta cinch anys d' establerta s' hi ha d' agregar que 'l privilegi basa 'l cambi en lo fet de que *la ciutat de Lleyda y viles y llochs veïns al dit lloc de Verdú algunes celebren fires y altres retorn al mateix temps*, disminuint la concurrencia á la fira de Sant Ilari.

La fira del 21 d' Octubre ha caigut també en desús: ignoram los anys que va durar.

15.—Constitució d' un censal de cent cinquanta sous barcelonesos de capital y onze sous de renda anyal, feta per Gabriel Sorolla, Antoni Arnaldo y Nicolau de Monsó, veïns de Verdú, á favor del Hospital. Entre altres compromisos que adquireixen los censataris hi ha 'l d' haberse de constituir personalment en hostatje al Mas de Bondia á les seues propies despeses, si passats sis dies d' haberlos sigut demanat lo censal pe 'ls majorals, *capitanei*, del Hospital, no l' haguessen satisfet. Datat a Verdú lo 4 de Janer de 1418.

La benèfica institució del Hospital ha resistit per fortuna tots los contratemps y d' alguns anys ensá ha regularisat la seuva administració y aumentat les seues rendes.

16.—Confirmació feta per l' Abat de Poblet, Bartomeu Conill, de tots los privilegis, franqueses, llibertats, inmunitats, bons usos y consuetuts, otorgades als jurats y prohoms del poble de Verdú pe 'ls abats de Poblet. Datat á Verdú la dia 10 de Maig de 1438. Porta sagell penjant amb imprompta sobre paper y molt ben conservat: la representació es la abacial y sa forma la elíptica.

17.—Confirmació y modificació feta á Poblet lo dia 20 d' Abril de 1474 d' una avinensa sobre pastures haguda entre 'ls jurats de

Verdú y l' Abat de Poblet lo 16 de Maig de 1449, quina avinensa no s' havia observat per oposarshi l' Monastir de Poblet baix pretexte de que afavoria massa al poble y *vila* de Verdú: la principal de les modificacions consisteix en reservar-se Poblet lo deume de corders y llanes y altres coses contra cualsevol comprador ó arrendador del terme, quin deume de tot bestiar havia de presentar lo carnicer de la mateixa vila, exceptuat lo del bestiar que s' escandalles á la població.

18.—Donació, datada á Verdú á 17 de Febrer de 1479, otorgada pe 'ls jurats en nom de tota la universitat y del consell de la vila y confirmada per l' Abat de Poblet, á favor de Salvador Ramón de una torre situada en lo mur de la Vila closa, á la part del portal de la Font, dita «la torre cantonera»; ab les condicions de que l' Salvador Ramón y sos successors deguen tenir la torre cuberta de bona teula, de que en temps de guerra hagen de donar entrada y estada á les guaytes y sobreguaytes que 's necessiten, y de que no puguen obrir forats ni bombarderes, sino tapar los que allavors hi havia.

La tinta d' aquest pergamí se trova en estat deplorable, de manera que en alguns indrets la lectura 's fa molt difícil.

Entre 'ls documents que tenim á la vista del Arxiu de Verdú es aquest lo primer que parla del consell de la població.

19.—Confirmació y ratificació de tots los privilegis, franqueses, llibertats, inmunitats, bons usos y consuetuts de que gaudien los jurats, prohoms y altres vehins y subdits de Verdú, otorgada por l' Abat de Poblet, Joan de Cuello, dintre de l' iglesia de Verdú á 8 d' Octubre de 1480.

20.—Concessió demanada pe 'l Batlle y jurats de la vila de Verdú, en cumpliment d' un acord del consell general de la població, al Abat de Poblet, Joan de Coello, y per aquest otorgada estant en lo castell de Verdú á 5 de Febrer de 1484, en la qual s' hi comprenen los següents extremos: que les imposicions de les mercaderies sien sempre recullides ó arrendades á nom del Senyor de Verdú y entregades al Regent de dita Vila estant, empero, presents los jurats, los quals percibirán desseguida de mans del Regent la mitat del import de les imposicions, ab la obligació de invertirla dins d' aquell any en obres de la muralla y en la forma que dits jurats y Regent acorden juntament: que la indicada mitat de les imposicions sia destinada al pago de mestres de cases y gastos d' aquets y en la cals, pedra y manobra; pero que la vila ha de pagar pe 'l seu compte als manobres: que 'ls jurats y vila de Verdú s' obliguen á

observar les coses referides donantne compte cad' any, baix la pena de 25 lliures pera l' Abat: que aquest se reserva pera sí y pera 'ls seus successors la resolució de tots los duptes que puguen ocorrre en los punts sobreditos: que l' Regent ha de gastar l' altra mitat de les imposicions de mercaderies en obres del Castell, donant compte al Abat de la inversió: que 'ls jurats, en nom del consell general y davant del Abat, accepten la concessió, obligant los seus bens y 'ls del comú pera seguritat del cumpliment de les condicions que se 'ls imposen: que l' dret de la carn sie tot de le vila puguen aquesta invertirlo en los usos que be li plaguen: y que 'ls primers diners de les imposicions sien pera pagar les 25 lliures y 8 ducats que li ha costat á la vila la obtenció del privilegi real.

En lo preàmbul del document que acabem d' extractar s' hi llegeix: *encara que per lo senyor Rey don Ferrando, huy benaventuradament regnant fos stat provehit e manat per sa magestat al dit Reverent Senyor Abbat que per los abusos dels jurats e universitat de Verdú, en temps passat comesos, que les imposicions de les menuderies de la dita vila... que fossen convertides per ell en obras e fortififar en lo castell de la dita vila... Empero per quant la muralla de dita vila está molt deforme e en tota ruina supplicaren sa senyoria fos de sa mercé manarlos donar alguna part de les dites imposicions pera reparar e obrar la dita muralla.*

No hem pogut esbrinar quins foren los abusos comesos en temps passat pe 'ls jurats y poble de Verdú. Lo que sembla deduirse del document es que l' regimen senyorial s' havia revifat, per lo que atany á Poblet, y aquella relaxació de vincles entre senyor y subdits, que desde l' sigle XIII venia observantse sempre en augment, á les darreries del sigle XIV, y degut sens dupte al extraordinari poderiu que l' convent havia conquerit, se trocaba en tivantor y opressió pera 'ls vehins de Verdú.

21.—Constitució d' un censal de 21 lliures de preu y 21 sous de ànua pensió que fa Jaume Cortés al Hospital de Verdú per la compra de dos trossos situats un á la partida de la Coma del Estindell, y altre á la del Prat. En lo cas de faltar al pago en los dies y termes senyalats, s' obliga l' censatari á entrar pres en lo castell y á permaneixe' hi á expenses seues fins al complet pago del censal y de la pena de cinch sous per dia. Datat á Verdú á 13 de Mars de 1497.

22.—Confirmació y ratificació, data á Verdú á 10 d' Octubre de 1502, feta per l' Abat Domingo Porta á favor dels jurats, prohoms y altres habitants y súbdits d' aquella població, de tots los privile-

gis, franqueses, llibertats, inmunitats, bons usos y consuetuts otor-gades pe 'ls Abats anteriors seus.

23.—Trasllat, fet á Barcelona lo dia 6 de Juliol de 1529, d' un privilegi del Rey Ferrán lo Catòlic, datat á Monsó lo 16 de Juny de 1508, per lo qual confirma al Abat de Poblet y al poble de Verdú *quí dicitur esse ejus monasterii*, la fira de Sant March y 'l mercat dels dimecres, concedits pe'l Rey en Pere lo 10 de Setembre de 1378 y ja anteriorment confirmats per l' infant Don Joan á Valencia lo dia 25 d'Agost de 1482 (deu voler dir 1382): ademés de la confirmació, concedeix lo Rey Catòlic privilegi pera que en los deu dies precedents á la fira de Sant March no se 'n pugue celebrar cap altra en cap lloch, part ó vila, de quatre llegües al voltant de Verdú, declarant nulo desd' allavors qualsevol privilegi que hi contradigue.

24.—Confirmació dels privilegis, usos, usanses, consuetuts y practiques tan escrites com no escrites y absoluçió de penes, tan civils com criminals, sempre que no porten privació de vida ó mu-tilació de membre, demandades pe 'ls jurats y homens de Verdú al Abat de Poblet Pere Boques y per aquest concedides, atenent á que havia rebut d' ells los homenatges de fidelitat que fins allavors havien acostumat á prestarli los habitants de Verdú. Datada en aquesta població á 18 de Janer de 1551.

25.—Altra confirmació de privilegis y perdó de penes, en sem-blants termes que l' anterior, concedida per l' Abat Simón Trilla y datada á Verdú á 15 de Juny de 1603.

Encara al Arxiu del Ajuntament de Verdú s' conserven altres pergamins: pero, pleguem; que prou n' hem fet. Avans, diré que també s' hi guarda un notable llibre *apeo*, comensat al sigei XV y probablement acabat al XVII, en lo quin hi consten capbrevades les finques del terme ab designació de confrontacions y propietaris y especificació de cambis de domini.

Al cixir de casa la vila, plaume expressar mon entussiasme per aquells Ajuntaments cuidadosos que conserven los testimonis dé-monstratius de lo que foren en temps antichs los pobles que repre-senten.

IV

Presonera del castell, ab lo lligam d' un fossar abandonat, jau á sos peus l' Iglesia parroquial: guaytant cap á ponent ab sa porta y rosetó, apar un vell cautiu dels temps heróichs á punt de rompre ses cadenes; fitant l' esguart al cel ab son cloquer altiu, se diría que cerca la protecció divina per l' última estrebada.

Lo temple mirat desde l' devant presenta un agradable conjunt: mirat en sos detalls de fàbrica, es un mostruari arquitectónich. La fatxada del mitjdia, de cayent marcadament gòtic y finestrals lobulats, está trencada en sa mitat posterior y en una extensió aproximada de cinch metres, pera enquibirhi una portada postissa, antiartística y de mal gust nou-clásich, que ostenta la data de 1698: es de creure que en son lloch, hi hagué la paret forana y rectament tallada d' un dels brassos de la creu llatina que formaba l' antigua Iglesia y que en ella no hi devia haver mes que una porta molt petita semblant ó igual á la que hi ha condemnada á l' altre costat: li fou mes avinent á la població entrar á l' iglesia per aquell indret y, sense miraments al art ni al bon gust, s'enderrocá lo tros de

Lo Sant Crist de Verdú

mur que calia y s' hi bastí la moderna portalada que, si estalvia passos al que va á missa, fereix lo sentiment de la bellesa. Passant per l' abadia, podem arriuar al absis: aquí, mes que en cap lloch, lo temps ha fet de les seues; lo primitiu absis semicircular, potser anterior al sigele XIII, va ser enderrocat, junt ab l' absidiola contigua del septentrió, tot just fa uns vinticinch anys, pera donar forma á

la sacristia y aixamplar la capella del Sant Crist; allí s' hi veu avuy una paret informe, llisa y monòtona, y, tocant, l' absidiola del mitj dia que sembla datar del sige XVI. Lo mur lateral del Nort es d' estil gòtic y del mateix tipo que l' seu oposat del Sur: hi fa excepció la paret del quadrat campanar y l' llens hont está arrambat lo retaule y altar de la Puríssima y ahont hi havia la petita porta del creuer ennomenada la porta de les dones; aquestes construccions son de temps mes llunyans.

A les darrerías del romànic y emprimeries del gòtic pertany segurament lo frontis de l' Iglesia, feta reserva de la part corresponent á la nau lateral que fou construïda mes tard; la juntura salta á la vista y no cal insistirhi. Una portalada romànica sota d' un gòtic rosetó, com se observa també á la Iglesia de Agramunt ab la qual hi trobém semblances ben marcades, encara que grans diferencies en la esplendidesa de la ornamentació, indíquen una època transitoria d' estils arquitectònichs y ns permeten senyalarli la antigüetat dels sigles XIII ó XIV. Los archs semicircolars en degradació, ornats de figures geomètriques, ben treballades; les columnes negroses sostenint airoso capitells am representacions humanes y del regne de les besties y acabant tots ells amb una faixa de notables entrellassats; donen á la portalada l' ayre d' una severa elegancia y fan d' ella l' objecte mes digne d' atenció de tota la fàbrica.

Lo temple, ara de tres naus, fou, al temps en que's construí la portalada, iglesia d' una sola nau probablement ab creuer: lo bras de septentriò lo forma avuy l' altar de la Puríssima; lo bras de mitjdia degué ser á la porta lateral: s' edificá l' espay vanol entre l' s cossos sortints del campanar y l' bras nort del creuer; se construí, prenen fins á la rasant del altre bras de creuer, l' actual nau del mitjdia y s' feren les absidioles de les capelles de Sant Flavià y del Sant Crist. Y heus aquí transformat lo temple de creu llatina en lo que, no fa mes que vinticinch anys, encara contemplavam.

Tradicional es á Verdú, y així ns ho referí lo bon senyor Rector, que de primer no hi hagué mes que una capella dedicada á Sant Nicolau que, acabant al antich absis, sols comprenia la mitat de lo què es la nau del centre. La forma del presbiteri y del absis, semblen apoyar la tradició senyalant la possibilitat de l' existència d' una capella dels primers temps del art romànic: al presbiteri y á bona altura s' hi veu l' armari obert á la paret y, potser, destinat á Àrxiu, del que se diu que va cremarse al sige XII; hi mancaba també la sacristia.

D' un altra iglesia se 'ns ha parlat que 's troba ensorrada baix al torrent y á la que s' atribueix major antigüetat que á la capella primitiva: no hi ha temps d' anarhi; pero 'n prenem nota per' una altra ocasió ó pera que algú se n' aprofite.

A les acaballes del segle XVI, degueren ser d' importància les reformes de l' iglesia, segons ho demostra la consagració que va fer de la mateixa l' any 1586 lo bisbe de Tortosa y després arquebisbe de Tarragona Don Joan Terés: per recort s' esculpí una lápida engalsada al costat del presbiteri, en la que s'hi llegeix: «Illustrissimus et Reverendissimus Mrus. D. D. Jo. Teres episcopus dertusensis hanc eclesiam in qua fuerat baptizatus in honorem omnipotentis Dei et sub invocatione gloriosæ Virginis Mariæ ob patriæ amorem consecravit XVII Kalendas Julii M. D. LXXXVI, vicario perpetuo Mathia Corbella baiulo Cipriano Minguella et patribus reipublicæ juratis Petro Soler Joanne Cuixart Andrea Colom et Salvatore Ramon. Eodein anno Dominus Illustrissimus ex episcopo El-nense episcopus dertusensis creatus et in archiepiscopum tarraco-nensem est electus.»

L' altar major era un notable exemplar del Renaixement; pero 'l Bisbe de Vich se l' emportá al seu museu y no n' ha quedat mes que un baix relleu per mostra: aquest baix relleu representa figures del nou testament, y per mes qu' està repintat, revela ser obra d' un bon artista influenciat per l' escola italiana: lo retaule que ha substituit al antich es digne d' un aparador de llaunes.

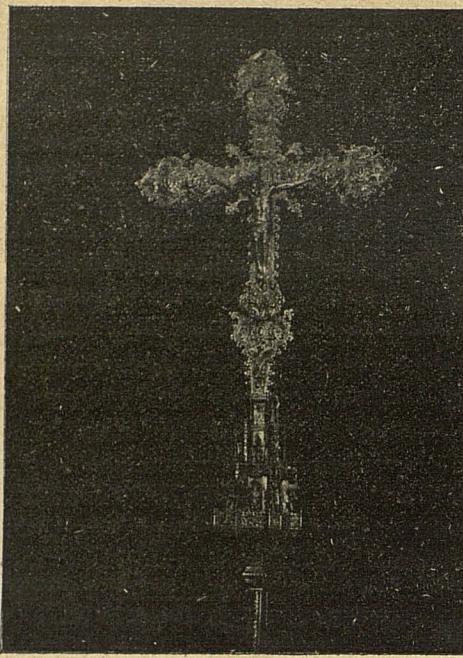
A la dreta (costat del evangeli) del altar major hi ha la capella del Sant Crist á qui 'ls verdurencs veneren amb especial devoció: es aquesta una imatge gòtica de factura artística, amb rostre ben expressiu, quina antigüetat pot fixar-se dintre dels sigles XIII ó XIV. Segons manifestació de Mossén Ramón, que diu haver-ho llegit en documents, l' any 1300 se feren deixes al culte d' aquesta imatge.

En l' absidiola del altra banda s' hi veu l' altar dedicat á Sant Flaviá, que es altre dels Sants patrons del poble de Verdú: lo retaule, construit l' any 1636, es esplèndit d' ornamentació, en la que hi campeja 'l gust: representa escenes del martiri de Sant Llorens; á la hornacina central superior hi ha la imatge de Sant Flaviá.

L' altar dedicat á la Puríssima es d' una esmerada execució y la imatge de talla de la Verge, molt apreciable: està primorosament treballada la genealogía de David, que serveix de peanya á la Mare de Déu.

Entre 'l mobiliari de l' iglesia reclamen preferentment nostra atenció la Veracreu y una creu processional. Es la Veracreu un ri-

quissim reliquier pediculat en forma de sepulcre y ab les reliquies tancades; dels soports n' ixen com candeleros uns àngels adoradors: lo suposem de plata sobredaurada y conté valiosos esmalts: la seu alsaria, descontant la creueta superior en que remata, es de trenta nou centímetres: la seu partida de naixement potser la trobaríam al sigle XV. Del sigle XVI apar que sigue la hermosa creu processional, que medeix (sense contar lo pal) 1'435 m. d' alsada y 0'595 m. en los brassos: també la ereyém de plata sobredaurada: à l' una cara s' hi destaca l'imatge esculptural de la Mare de Deu y à l'altra un Sant Crist quina factura no encaixa prou be ab l' estil de la creu. També l' orgue mereix que 'l mencionem.

Creu processional de Verdú

La Comunitat ens posa de manifest lo seu rich Arxiu: lo nombre de pergamins y de llibres manuserits es considerable; pero'l dia se 'ns acaba y estem casi rendits. A la complasenta Comunitat, moltes mercés; y... anem à acabar la feyna à l' abadia.

V

Ab sa plàcida rialla'ns va descapdellant lo bon vellet histories y

Hegendes del poble: que si l' nom de Verdú procedeix de Verdu-niano capdill dels ilergetes al temps de la conquesta romana: que si la població primitiva de Verdú estava situada á una mitja hora de la actual; que si l' iglesia ensorrada de la vall es bissantina, que si ell havia recullit papers dispersos y havia escrit quecóm de fets y fills y coses de Verdú..... Molt be ho anaba desgranant lo bon ve-llet de plàcida rialla.

—Pero, senyor Rector, hont son aquests documents? —Y l' senyor Rector ens presentá sis tomos de papers de totes classes y époques, impresos y manuscrits, que avans corrien perill de perdre's, y ell, cuidadós, va fer encuadernar: sis tomos de lo que l' s antichs deyen *diversorum paperots*, que si se's habien acoblat sensc plan ni ordre, lo senyor Rector los hi feya un index que facilitaria la busca y l' estudi. ¿Quin bon angel guia als homens de Verdú, que guarden y estimen los papers vells?

Fullejárem los sis tomos, corrents y depressa, y hi vegerem moltes coses dignes de l' atenció del historiayre. Freném la ploma y citemne una sola, qu' es al segón tomo: es un tractat de medicina y de la pesta, en catalá, escrit l' any 1348 per en Jaume d' Agramunt, fill de Lleyda, y dedicat als pahers d' aquesta ciutat: l' hem cregut tan interessant que havem resolt la seva publicació y actualment s' està imprimint.

—Passeho be, senyor Rector; es tart y hem de marxar.—Lo bon Rector ens va estrenyer la mà y sortirem satisfets, e ncaminantnos á la plassa principal.

Hora de reunió per' empindre la tornada; y jo, parat al carrer, ordenant mes notes y apuntantne d' altres; al nostre voltant, uns quants noys endiumenjats. —Que vols, noy? pregunto al de mes prop.—Y ell, ab mirada viva y paraula dolsa, «Voldría sapiguer d' escriure com Vosté», 'm va dir.

Y nosaltres vam marxar: y l' noy va seguirnos llarga estona ab la mirada.

Adeu, petit filosóp: adeu, poble de Verdú.

E. Arderiu.

Excursió á Poblet

D' ensa que l' nostre *Centre* era fundat, que molts dels companys teníam afany d' anar á coneixer el bell monument del Monastir de

Poblet, y á mes á mes, veure els treballs forestals que per les serralades del Francolí, ab tan amor com seny científich, va fent la secció que dirigeix el nostre distingit consoci, l' enginyer Don Josep Reig.

Empró, pera donar satisfacció á nostres desitjos poch temps hi esmersarem; massa poch temps. Tan sols un dia de festa del cremant Juliol. Matinet, á punta d'auba, ens trobarem á l'estació de Lleida una dotzena de cares rientes, que sempre al sortir, son alegres les excursions. Montarem al tren de Tarragona; qui portaba maquines de retratar, gayatos, aparells de medir, monografies del monestir, cartes geografiques, qui no'n portaba; pro si que portabam tots el nostre paquetet de l'esmorsar.

Com qui matina, té gana aviat, tot just passat Puigvert, el nostre departament s'havia convertit en restaurant. D'una estesa de periódichs sobre'ls jonolls ne sortiren una munió de badalls que desapareixien aixís que anàbam atravessant l'Urgell. A les Borjes baixarem á fe'l trago, y algú que'l feu massa llarch tingué perill de que'l deixés el tren.

Arribada á l'Espluga. A l'estació ja ens esperaban el nostre bon amich Creixell y'l vell guarda bosch Miquel, tot habillat ab son uniforme de pana voraviuat de vert, ample barret, calsons, tercerola, bandolera, bocina, y cartera pera tot. Caminarem cap al poble. A l'entrada ja hi hagué qui enfocá'l Pont del Francolí y la vista general de l'Espluga, mentres altres se regalaban la boca ab l'aigua de la font major.

Altra volta la marxa. Recorrém l'Espluga; veym els restes de l'Iglesia románica de la plassa; encomanem á la fonda un bon sopar pel retorn del vespre y empreném, diligents, lo camí de Poblet.

Sense reposar, com si'l Monestir hagués de fugir, risosos y amants, entrém á contemplar la maravella arquitectònica de la passada Catalunya. Per guanyar temps un guia ens accompanya. Ho recorrém tot. Els nostres ulls queden obertíssims. Una emoció fonda, sempre renovada, ens té sotmesos. Passém per archs, portalades, sales, voltes, capelles, claustres, portes, corredors; veym sepulcres, capitells, finestrals, estatjes, frisos, escuts, altars; pugem al campanar, baixém als cellers; no deixém ni un recó pera visitar y admirar; passen los cuarts y les hores ràpides, volant, fruit de tanta delicia espiritual feta pedra. No hi ha pas ningú que's fassí capás d'aquesta joya artística ab una sola visita. Tirem fotografias, adquirím coleccions completes de postals. Restém confosos, aclaparats, cansada la nostra ànima de tan prodigi de bellesa. Evidentment s'imposa repetir la excursió, pro ab mes calma.

Es ja mes de mitjdia: l' hostalera ens crida. Ens torna à cridar. Per fi surtim, y à l' hostalet de tocant al Monestir trobém una taula ben parada ab les viandes fumejant. Hi seyem tots. Lo que 'ns donen es bo, pro la gana encara mes. Dinar de llibertat y joventut, Broma y tabola. Una taula seriosa y reposada, haventhi 'l Ramos, que s' ha guanyat el titol d'*aposentador* del *Centre* pel seu bon sentit culinari no 's comprén. Els plats s' acaban. Preném café y s' acorda no surtir cap à la *feina* fins à les tres. El sol al defora es foch. Qui pot, ben amagat dels altres, busca un jas, pera ferhi tres cuarts de mitjdiada...

Ja es l' hora; tots ens posém en moviment. Uns se remullen pera treures la mandra, altres se lliguen les espardenyes pera no cuare, altres buscán bastons per ajudarse, altres preparan barrets y mocadors guardadors de la calor, altres, els mes febles, se proporcionen burrets pera resistir millor la pujada y 'l sol. El guarda Miquel carrega ab tot l' equipo y al primer cop de bocina tota la colla marxa à seguir fonts à veurer els treballs de repoblació de bosch. El sol es formidable, atuba. Pro tan se val, amunt tots. El dalit no 'ns manca.

Les empreném pel camí de la *Font del Castanyer*. Primera parada. El got de cristall que portém passa de mà en mà y tots bebem de l' aigua ferruginosa. Seguim per un camí forestal de nova construcció. En Miquel tot conversant, ens esplica els treballs que al nostre pas aném veyst tots deguts als benemerits Enginyers de Monts. La repoblació de les muntanyes de Poblet, sens diu, va à carrech de la dita 1.ª secció del Francolí. Fou comensada 'l mes de Novembre de 1903. Fins ara portém construïts 12 kilòmetres de camí forestal, d' amplada 4'50 metres y 23 kilòmetres de senda, d' amplada 1'50. Hem plantat 6.000 acacias, 18.000 oms, 4.000 freixes tot à les vores dels camins y cossos dels terraplens; als marges dels xaragalls hi hem plantat 3.000 oms. Per dins de la muntanya hem obert 106.000 clots y à tots hi hem enterrat llavors de pi de varietats diverses. Una extensió de 460 hectàrees l' hem esbrossat y deixada de planssons, que ben cuidadament serà boscuria d' alsineres corpulentes. Anem guaytant al nostre entorn y de les nostres boques surten elogis per les personnes que ab tanta cura fan rereixer un bosch que'ls llenyataires havian destrossat.

Distrets per la conversa, els que aquestes coses de la repoblació ens interessen, ens adoném que 'ls de plassa montada els hem perdut de vista. Un de nosaltres s' ha cansat; està sofocat, no pot pujar mes. El guarda Miquel toca la bocina y à l' estridència metàlica, resonanta per la muntanya, ningú respón. Al fi, mentres el cansat reposa, ve-yem al lluny d' una carona, als que cridavam. Fém senyal, voleyan-

mocadors, y 'ls cavallers paren, comprenent que demaném auxili. Un ruquet baixa; monta 'l cansat y amunt un' altra volta. Arribém al *Barranch dels Boixets*; bebém assedegats, tirém uns clixés y seguim l' ascensió. Ovirém la *Pena* hont hi ha l' antich pou del gel, avuy convertit per l' enginy del Sr. Reig en un original edifici destinat à vivers, alberch d'obrers, deposit de materials y observatori meteorològich. Hi entrém per la porta de baix, fons del pou, y sortim per dalt, hont hi ha un magnífich mirador pera disfrutarhi de inmensos panorames. Fem també uns quants clixés y seguim pujant. El bon guarda Miquel ens va explicant les construccions que aném trobant. Sis fonts arreglades, una cascata que 'ls millors parchs de ciutat envejarien, un deposit d' aigues de 106 metres cúbichs de capacitat, uns vivers y una casa forestal que s' està acabant, que serà un xalet del mellor gust, emplassat en tan bon lloc, que fa pensar en un pa rió pera cómoda estada d' estiu. Boy fent divagacions sobre excursionisme ens trobém à la *Font dels Boixets*. Reposém llargament. L' aigua es riquisima y diuhen que no fa mal per molta que s' en begui. La botelleta d' anis y 'l got no paren un moment. De l' aigua *dels Boixets* qui no 'n veu sis vasos ne veu dotze.

Ja ben desuats y les màquines buides de clixés comensém la devallada. No estém pas cansats y no volém desfer lo camí. El sol tramonta y l' airet bufa frescal en aquelles altures. El crit d' anem à la Trinitat s' acull en tots els cors. Deixém el camí forestal y seguim per l'esquerra, un caminet de cabres, qu'aviat deixém, per dreseres que nosaltres ens fem, saltan com à isarts, per les vertents pendregoses de la muntanya. Mes d' un de nosaltres cau d' esquina tot tressant vertiginosament per entre rocas graníticas, pissarrosoes y margues triássiques. S' alsà tan depresa com cau y avall corrents. Un nuvol cubreix 'l cel. La por d' una tronada ens fa apretar la marxa. Per fi aribem à l' hermita de la Trinitat. Ja casi es fosch. Guaytem curiosos, la capella, y demaném als hermitans per entrar à la mina d' allí prop. Ens donen atxes y uns cuants hi entrém. Es una mina de blenda de no poqueta fondaria. Hi ha hagut alguns intents d' explotació. De dins surtim mitj xops. Tota regalima d' aigua. Al fons hi ha un pou de molta profunditat. Hi tirém pedres per escoltar el ressó del cop. Recullim trossos del mineral, y mes que depresa, ja negra nit, agafem el camí de l' Espluga, hont trobem als que van ab els burrets. Arribém à l' Espluga y sonf prop les nou. Hem caminat sis hores. A la fonda ens tenen el sopar preparat y hem de sopar depresa pera ser à temps al tren. La gana es tan grossa ó mes que al dinar. El fondista ab aixó potser no hi contaba, y

primer s' acabá 'l menjar que la gana. Que hi farém! En canbi la minyona que ens servía era maca y divertida. Seguia les nostres bromes y 's feya desitjar.

Despres de sopar, sense perdre temps, ferem via á la estació, ja un xich dolorits de cames. Mentre esperabam l' arribada del tren ens despedirem de la gent amiga y remerciabam al simpàtich Miquel sos bons serveys, tot posantli á la mà una moneda de plata, que enèrgicament ens refusá, no fent cap cas de les nostres insistencies y replicantmos que tot era inutil, sent amichs de D. Joseph Reig, estava com ell li havia manat, absolutament á les nostres ordres per tot lo que ens convingués.

Arribá 'l tren; montém en ell, la són ens acoroná y 'l cansament ens senyalaba l' exercici qu' habiam fet.

Grupo d' excursionistes á Poblet

¡Agradable excursió á Poblet! Als que encara sovint les miserioses necessitats de la petita vida ciutadana ens embrutan, ab dolor,

l' esprit, d' aquestes jornades delitoses d' amical franquesa, de pòquer riure de tot, de dir atrevides galantries á les mosses dels hostals de serenarse sota les altes voltes revivint sigles passats, de caminar per les senderes dels boscos naixents, rebent el bany ataubador d' un sol de mitjdiada y d' un trobar, cuan els palmons se cansan, frescals fontanes d' aigua retornadora; d' aquestes jornades que son arreplech de salut per l' anima y pel cos, jornades de purificació total, ne servarém per temps que passi, sempre, un bonissim recort d' encis.

Sortides á les festes, amichs excursionistes, n' hauriam de fer ben sovint.

Alfred Pereña.

Bibliografía

LLIBRES

Geografia general de Catalunya dirigida per Francesch Carreras y Candi.—Quadern 34 á 38. Contenen la continuació del estudi y descripció de la província de Barcelona, per Cels Gomis.

Anuari critich sobre 'ls progresos de la filologia romànica: Secció catalana redactada per el Dr. B. Schädel: Relació sobre la filología catalana (1905) per el Dr. B. Schädel.

REVISTES ESPANYOLES:

La Alhambra.—N.º 250.—Bailén: Después de la batalla: Conspiración en Granada por Francisco de P. Valladar.—Las ermitas de Córdoba: Memoriales de las cosas notables de esta Provincia de Granada: San Francisco del Monte.—N.º 151.—Bailén: Después de la batalla: Comentarios, per Francisco de P. Valladar.—Las ermitas de Córdoba: Memoriales de las cosas notables de esta Provincia de Granada: San Francisco del Monte.

Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón.—Julio y Agosto.—Apuntes del año 1809 (De un libro de D. Eduardo J. Taboada).—Guerra de la Independencia (De un libro de D. Santiago Vidiella).—El célebre Cura de Valdealgorfa D. Ramón Segura, por Julián Ejerique Ruiz.—El R. P. M. Fr. Jaime Josá y Abás, por Mariano Galindo.—Datos de la Guerra de la Independencia en los papeles de Mazaleón, por Lorenzo Pérez Temprado.

Boletín de la Sociedad Castellana de Excusiones.—Agosto: Las antiguas ferias de Medina del Campo (Continuación), per Cristófol *Espejo e Hinojosa*.—Sumario de los monumentos de Castilla: Relación de los edificios religiosos notables ó curiosos de la Provincia de Palencia, per Joan *Agapito Revilla*.—Los Calderones y el Monasterio de Nuestra Señora de Portaceli (Continuación) per Joseph *Martí y Monsó*:—Láminas; Exterior del crucero de la Catedral de Burgos.

Boletín Oficial de la Unión Velocipédica Española.—Agosto.—Excursión nocturna al Real sitio de Aranjuez, per José Julio *Medina*.—Excursión nocturna á Miraflores de la Sierra, per Patricio *Cuesta*.

Bulletí del Diccionari de la Llengua Catalana.—Agost.—El catalá devant els filòlechs estrangers: Bibliografia filològica del Doctor Schädel, per M. Antoni *Alcover*.

Bulleti de la Societat Arqueològica Luliana.—Agost.—Un manuscrito sobre fos franciscanos en Baleares, per Atanasio *López*.—Folk-lore balear: Tradicions populars mallorquines, per M. Antoni *Alcover*.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Juliol.—Excursions per la Catalunya aragonesa y província d' Osca, per Francesch *Carreras y Candi*.—Viatges del infant en Pere, fill de Jaume I, en els anys 1268 y 1269, per Joaquim *Miret y Sans*.—Les exploracions arqueològiques de Cogul.—Agost.---Excursions per la Catalunya aragonesa y província d' Osca (continuació), per Francesch *Carreras y Candi*.---La marina catalana en temps del rey en Jaume, per D. *Girona y Llagostera*.---Secció d' Esports de Montanya.

REVISTES EXTRANGERES:

La Montagne.—Juliol.—Sobre 'ls cims: Episodis de la vida alpina, per L. *Fontan de Nefrin*.—Glaciars de les Selletes y Col d'Olan, per Eduart *Rochat*.—Los camins de Montanya, per C. J. M. *Bernard*.—Lámines.

Revue Catalane.—Juliol y Agost.—Antologia catalana, per Joan *Amade*.—Textes catalans.—La llengua catalana popular al Rosselló, per Lluís *Pastre*.—Botànica catalana, per M. *Conill*.—Algunes poesias populares catalanas al Alguer, per Vénanci *Todesco*.—Historia local: Figuras de Bisbes Rossellonesos: Pere de Çagarriga, Bisbe de Lleyda; per J. *Capeille*.

NOVES

En aquest mes d' Agost, los socis En Rafel Gras y N' Alfred Pe-
renya han realisat una excursió per la part alta de la província de
Lleyda: ne donarém compte en un dels primers números de la Re-
vista.

—Lo Centre Excursionista de Lleyda ha acordat adherirse al
Congrés històrich internacional de la Guerra de la Independència
que pròximament deurá celebrarse á la ciutat de Saragossa.

—També ha pres l'acort de fer en breu una excursió al poble de
Cogul, pera visitar y estudiar les pintures rupestres que 's troben
en aquell terme municipal y de les quals n' han parlat últimament
algunes publicacions.

— S' ha comensat á rebre en la redacció del BUTLLETÍ la interes-
tant revista de la Corunya «Boletín de la Real Academia Gallega»
ab la qual deixém desd' ara establert lo cambi.